

Afdeling
Radiotherapie
Oncologie

INFORMATIE VOOR DE PATIËNT
Uitwendige bestraling van
gynaecologische tumoren

Inhoud

Voorwoord	3
1. De CT-simulatie	4
1.1 Baarmoeder- en baarmoederhalskanker	4
1.2 Uitwendige geslachtsorganen	6
2. Vorbereiding op de bestraling	6
2.1 Baarmoeder- en baarmoederhalskanker	6
2.2 Uitwendige geslachtsorganen	7
3. De bestraling	7
4. Mogelijke nevenwerkingen en advies	8
4.1 Vermoeidheid	8
4.2 Irritatie van de slijmvliezen	8
4.3 Plasproblemen	9
4.4 Darmklachten	11
4.5 Onvruchtbaarheid	11
4.6 Pijnlijke seksuele omgang bij vrouwen	12
5. Nazorg	14
6. Persoonlijke nota's en vragen	15
7. Contactgegevens	16

Voorwoord

Binnenkort wordt u verwacht op de afdeling Radiotherapie voor uw eerste bestralingsbehandeling.

Deze brochure is bedoeld voor patiënten die behandeld worden voor gynaecologische tumoren.

We maken hierbij onderscheid tussen kanker van de baarmoeder (endometrium), baarmoederhals (cervix) en de uitwendige geslachtsorganen (vulva). In deze brochure kunt u lezen hoe de behandeling verloopt en vindt u nuttige tips en adviezen om mogelijke bijwerkingen, veroorzaakt door de bestraling, te voorkomen of te behandelen.

De informatie is algemeen van aard; wat we beschrijven geldt voor de meerderheid van de patiënten. Uw individuele situatie kan daar in een aantal opzichten van afwijken.

Uiteraard is deze folder slechts een hulpmiddel. Het persoonlijk overleg met uw arts en met de andere medewerkers van het behandelend team blijft belangrijk.

Graag beantwoorden wij tijdens uw behandeling uw vragen en willen wij u met persoonlijke adviezen bij te staan.

De medewerkers van de afdeling Radiotherapie

1. De CT-simulatie

1.1 Baarmoeder- en baarmoederhalskanker

- Twee uur vóór aanvang van de CT-simulatie dient u thuis één glycerine suppo in de darm in te brengen. De reden hiervoor is dat het belangrijk is dat uw darmen ledig zijn bij aankomst in het ziekenhuis.
- Hoe moet dit gebeuren?
 - Glycerine suppo's kunnen zonder voorschrift bekomen worden bij de apotheker.
 - Het is aan te raden om zowel vóór als na het inbrengen van de suppo uw handen grondig te wassen.
 - Meestal zit elke suppo afzonderlijk verpakt in een soort plastic hulsje/folie. Deze folie moet opengescheurd of opengeknipt worden, zodat de suppo eruit kan worden gehaald.
 - U gaat het best op uw linkerzijde liggen waarbij het rechterbeen omhoog richting de borst wordt gebracht. De linker onderarm ligt hierbij achter de rug en het bovenlichaam kantelt wat naar het bed toe. Natuurlijk kan u ook voor een andere positie kiezen indien dit voor u makkelijker of comfortabeler zou zijn.
 - Om het inbrengen wat makkelijker en minder onprettig te maken kan de platte kant van de suppo eventueel wat vochtig worden gemaakt met (lauw) water. Ook een glijmiddel op waterbasis kan hiervoor gebruikt worden.
 - Plaats de suppo met de platte kant tegen de anus en duw deze vervolgens rustig met uw vinger helemaal naar binnen. Normaal gesproken dient u hiervoor uw vinger enkele centi-meters diep in de anus in te brengen. U kunt hierbij een vingercondoom of wegwerphandschoen gebruiken.

- Indien u hierbij moeilijkheden ondervindt, is het handig u te laten helpen door iemand.
 - Zorg ervoor dat de suppo niet opnieuw naar buiten glijdt. De billen tegen elkaar drukken en even rustig blijven liggen is vaak voldoende. Mocht dit toch nog gebeuren, dan is de suppo waarschijnlijk niet diep genoeg ingebracht. De suppo heeft tijd nodig om te smelten en opgenomen te worden. Wacht na het inbrengen (indien mogelijk) minimaal een half uur om naar het toilet te gaan.
- De CT-simulatie dient met een volle blaas te gebeuren - d.w.z.:
 - Vóór vertrek naar het ziekenhuis thuis eerst gaan plassen
 - Bij aankomst in het ziekenhuis ongeveer 500 cc water drinken vóór de CT-simulatie. Dit zijn 3 witte bekertjes die gedronken worden bij het aanmelden op het secretariaat oncologie uit de waterdispensor in wachtzaal 1.
 - U dient **NIET** op voorhand nuchter te zijn indien bij de CT-simulatie contrastvloeistof wordt toegediend, wij raden echter wel een licht verteerbare maaltijd en water aan om mogelijke ongemakken te voorkomen.
 - U wordt door de verpleegkundig technoloog in een comfortabele houding (ruglig) op de CT-tafel gepositioneerd.
 - Na de toediening van de contrastvloeistof wordt een eerste CT-scan genomen met volle blaas.
 - Voor de tweede CT-scan wordt u gevraagd van de CT-tafel te komen en te gaan plassen zodat een tweede CT-scan met lege blaas kan genomen worden.
 - Op de CT-simulatie krijgt u de afspraken voor de bestraling mee alsook de afspraken voor de chemobehandeling indien dit voor u van toepassing zou zijn.

1.2 Uitwendige geslachtsorganen

- Voor het nemen van de CT-scan met contrastvloeistof dient u eveneens niet nuchter te zijn (zie boven).
- De blaas- en rectumvulling zijn hierbij van geen belang.

2. Voorbereiding op de bestraling

2.1 Baarmoeder- en baarmoederhalskanker

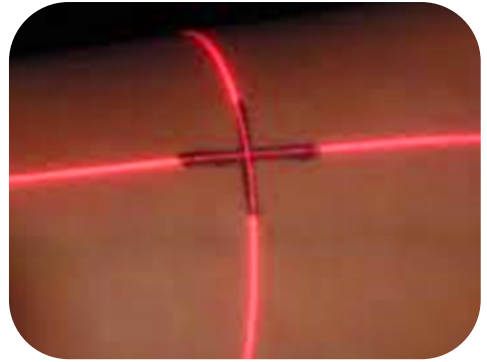
Een gevulde blaas tijdens uw bestraling zorgt ervoor dat er minder gezond weefsel bestraald wordt en hierdoor mogelijke bijwerkingen worden gereduceerd. Daarom is het aangewezen om gedurende de volledige dag, weliswaar verspreid, voldoende vocht tot zich te nemen zodat uw blaas gevuld blijft.

- Extra:
- Vóór vertrek naar het ziekenhuis thuis plassen.
 - Ongeveer 500 cc water drinken vóór de bestraling. Dit zijn 3 witte bekertjes die gedronken kunnen worden in wachtzaal 7. Kom dus iets vroeger dan uw gepland bestralingsuur zodat u voldoende tijd heeft om de gewenste hoeveelheid water rustig te kunnen drinken.

Glycerine suppo 1,5 uur vóór de bestraling thuis inbrengen zodat de darmen ledig zijn tijdens de bestraling.

2.2 Uitwendige geslachtsorganen

Bij bestraling van de uitwendige geslachtsorganen hoeft u geen voorbereidingen te doen.

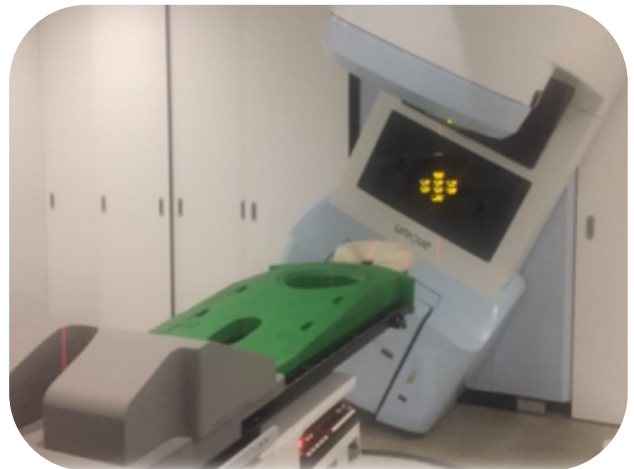
3. De bestraling

De verpleegkundig technoloog zal u vragen om in ruglig op de behandelingstafel plaats te nemen. U zal elke dag op identieke wijze gepositioneerd worden op de behandelingstafel.

De juiste positionering wordt dagelijks gecontroleerd door middel van beeldvorming.

Bij baarmoeder- en baarmoederhalsbestraling wordt er gecontroleerd door middel van beeldvorming of de blaas voldoende gevuld is. Indien dit niet het geval is, kan het zijn dat u van de behandelingstafel gehaald wordt en dat u nog wat extra water dient te drinken.

Wekelijks zal de verpleegkundig technoloog u naar de ernst van uw nevenwerkingen vragen en deze noteren in uw medisch dossier zodat dit van dichtbij opgevolgd kan worden. Voorbeelden hiervan zijn eventuele pijn, problemen bij het plassen...

Eénmaal in de week wordt uw lichaamsgewicht gecontroleerd en genoteerd in uw dossier. Elke donderdag wordt er voor u een consult bij de onco-diëtiste geregeld. Zij/hij zal uw gewicht extra controleren en voedingsadvies geven.

4. Mogelijke nevenwerkingen en advies

4.1 Vermoeidheid

- Radiotherapie geeft afvalstoffen af die door het lichaam moeten verwerkt worden. Het herstel van gezond weefsel dat slechts gedeeltelijk is bestraald en het verwijderen van vernietigde kankercellen kost het lichaam extra energie. Hierdoor kunnen patiënten tijdens hun behandeling last hebben van vermoeidheid. Daarbij dienen gezonde lichaamscellen die bestraald zijn de toegebrachte schade terug te herstellen en zijn er nog verschillende andere factoren waardoor vermoeidheid kan optreden zoals het dagelijks heen en weer reizen naar onze afdeling, de spanningen vanwege de ziekte, de onzekerheid...
- Advies: door een aangepast levensritme, gezonde voeding en voldoende water te drinken kan men deze klachten beperken.

4.2 Irritatie van de slijmvliezen

- Ontsteking van het slijmvlies ter hoogte van de schede en/of de schaamlippen kan 2 à 3 weken na het starten van de bestraling optreden. Het wordt voorafgegaan door een periode van diep rode slijmvliezen. Het slijmvlies wordt dan bedekt door een wit fibreus beslag dat naderhand indikt. Letsels kunnen ontstaan en dienen tijdig opgemerkt te worden om vervolgens aangepast behandeld te worden. Men kan de volgende symptomen onderscheiden:
 - Pijn bij het ontstaan van de ontsteking.
 - Er kan witverlies optreden.
 - Jeuk.
 - Ontsteking van de vagina. Deze ontstaat doordat er wondjes ontstaan in het reeds gezwollen en geïrriteerde epitheel.

- Adviezen:
 - U mag zich gewoon wassen of douchen tijdens de bestralingsbehandeling. Het is wel aangeraden om wat voorzichtiger met de huid in het bestraalde gebied om te gaan.
 - Op doktersvoorschrift preventieve vaginale spoelingen met Iso-Betadine Gynaeco[®] of Kamillosan[®].
 - Preventief liezen en bilnaad inwrijven met Cicalfate[®] crème en verwijderen met amandelolie.
 - Huid wassen met Avène Xeracalm AD douche olie[®] (niet-schuimend; dit wordt u meegegeven tijdens uw eerste bestraling).
 - Huid droogdeppen in plaats van droogwrijven.
 - Zitbaden kunnen verzachtend werken.
 - Katoenen ondergoed dragen, geen synthetisch ondergoed.
 - Bij ernstige infecties wordt er antibiotica en/of schimmel-dodende middelen voorgeschreven.
 - Bij pijn wordt er aangepaste medicatie voorgeschreven door de radiotherapeut.
 - Bij ontsteking van de vagina kan men best geen seksuele betrekkingen hebben.
 - Bij enige twijfel de verpleegkundig technoloog en arts hierop aanspreken. Aangepaste behandeling zal vervolgens opgestart worden.

4.3 Plasproblemen

- Bij bestraling van gynaecologische tumoren kan een prikkeling van de blaaswand optreden waardoor klachten ontstaan.

- Symptomen kunnen o.a. zijn:
 - Vaak kleine hoeveelheden plassen.
 - Telkens een dringende behoefte voelen om te plassen (vaak laat de eerste straal op zich wachten en verloopt het plassen moeilijk).
 - Een branderig gevoel na het plassen.
 - Drang om te plassen zonder dat er urine wordt geloosd.
 - Pijn in de onderbuik.
 - Troebele urine.
- De blaasklachten die door de bestraling ontstaan, zijn meestal van tijdelijke aard. De blaaswand zal twee tot drie weken na het einde van de behandeling grotendeels hersteld zijn. Wel is het mogelijk dat uw blaas wat in volume afneemt. Hierdoor zult u mogelijk na de behandeling vaker moeten plassen dan voorheen.
- Adviezen:
 - Drink voldoende water: 1,5 tot 2 liter per dag. Door de extra opname van vocht is de urine minder geconcentreerd zodat de kans op een blaasontsteking afneemt.
 - Vermijd alcoholische dranken.
 - Vermijd te sterk gekruid voedsel of dranken.
 - Vermijd tabaksgebruik.
 - Controleer altijd de kleur van uw urine; heel donker gekleurde of roze urine zou op een blaasontsteking kunnen wijzen.
 - Bij hevige pijn in de onderbuik, bloed in de urine, overmatige drang om te plassen of een storend branderig gevoel wordt de radiotherapeut gecontacteerd. Deze zal eventueel een urine-staal aanvragen ter controle en indien nodig een behandeling voorschrijven.

4.4 Darmklachten

- De darmen zijn gevoelig voor straling en raken gemakkelijk geïrriteerd. U kunt last krijgen van darmkrampen en diarree als een gedeelte van uw darmen mee wordt bestraald. Deze bijwerkingen zijn van tijdelijke aard. Ze treden gewoonlijk op rond de derde of vierde week van de bestraling. Een tot twee weken na afloop van de bestralingsserie zijn uw darmcellen hersteld en verminderen geleidelijk uw klachten.
- Adviezen:
 - Drink voldoende water: 1,5 à 2 liter per dag.
 - Kies voor een vezelarme voeding en vermijd vetten.
 - Neem nooit medicatie tegen diarree zonder uw dokter of verpleegkundig technoloog te raadplegen.
 - Vermijd vers fruit (vooral sinaasappelen) en rauwkost.
 - Vermijd te sterk gekruid voedsel of dranken.
 - De voeding mag geen gasvorming veroorzaken. Vermijd daarom uien, prei, koolsoorten, peulvruchten, champignons, selderie...
 - Vermijd dranken die gasvorming veroorzaken, zoals koolzuurhoudende dranken en bier.

4.5 Onvruchtbaarheid

- Vanaf het moment dat de baarmoeder operatief verwijderd wordt, betekent dit dat uw menstruatie stopt. Bij verwijdering van de eierstokken komt er een einde aan de productie van bepaalde geslachtshormonen. Hierdoor komt u vervroegd in de menopauzale periode of overgang. Net als bij de natuurlijke overgang kan u mogelijk last krijgen van opvliegers, overmatige transpiratie en het

afwisselend warm en koud hebben. Het plotseling wegvallen van de hormoonproductie kunnen we mogelijks opvangen door hormoonvervangende medicijnen, maar dit kan enkel in overleg met uw behandelend arts.

- Wanneer de baarmoeder en eierstokken nog aanwezig zijn, kan de bestraling het functioneren van de eierstokken doen verminderen. Hierdoor kunt u in de premenopauzale periode of overgang komen. U kunt last krijgen van klachten zoals opvliegers, nachtelijk zweten en onregelmatige menstruatie. De overgangsverschijnselen kunnen een invloed hebben op uw seksuele beleving.

4.6 Pijnlijke seksuele omgang bij vrouwen

- Bij de bestraling van de vagina of het bekken kan uw seksuele omgang minder aangenaam worden. De redenen hiervoor kunnen zijn:
 - Verminderde vochtafscheiding in de vagina (een droge vagina).
 - Ontsteking van de vagina (vaginitis).
 - Vernauwing van de vagina (stenosis).
- De veranderingen van de vagina treden meestal op na de 3e à 4e week van de behandeling.
 - De verminderde vochtafscheiding kan van tijdelijke of blijvende aard zijn. Afhankelijk van de precieze oorzaak, de plaats van de bestraling en de bestralingsdosis.
 - De ontsteking van de vagina verdwijnt meestal enkele weken na de behandeling.
 - Een lichte bijkomende vernauwing van de vagina kan verschillende weken tot maanden na de behandeling optreden en is soms blijvend van aard.

- Adviezen:
 - Vraag uw dokter welke specifieke gevolgen de bestraling bij u kan hebben. Het lijkt aangewezen uw partner bij de gesprekken te betrekken. Als beide partners over dezelfde informatie beschikken, kan men gemakkelijker met elkaar praten en begrijpt men elkaar veel beter. U zal de verandering in uw seksleven beter aanvaarden en samen kan u zoeken naar aanpassingen die u allebei seksuele voldoening geven.
 - Praat met uw partner over uw gevoelens.
 - Praat over uw veranderd seksleven met iemand die u in vertrouwen kan nemen en bij wie u zich goed voelt.
 - Als vermoeidheid voor u een algemeen probleem is, tracht er dan voor te zorgen dat u kan vrijen op die momenten waarop u zich comfortabel voelt.
 - U gebruikt best een glijmiddel zodat seksuele betrekkingen minder pijnlijk zijn. Bovendien vermijdt u dankzij het glijmiddel de kans op irritatie. Een glijmiddel op basis van water wordt veilig geabsorbeerd door het lichaam. Gebruik geen glijmiddel op basis van olie.
 - U kan, tijdens de bestraling, uw seksuele activiteiten onveranderd verderzetten als u geen hinder ondervindt.
 - Vraag gerust aan de sociaal verpleegkundige/maatschappelijk werkster de specifieke brochure.

- Aanbevelingen bij ontsteking van de vagina
 - Raadpleeg onmiddellijk uw dokter als u tekenen van een vaginale ontsteking vaststelt zoals jeuk of pijn in de vagina, een zwelling, vaginale afscheiding met of zonder sterke geur die eventueel gepaard gaan met buikpijn en koorts.
 - Als uw vagina ontstoken is, kan u best geen seksuele betrekkingen hebben.

- Aanbevelingen bij vernauwing van de vagina
 - Tracht uw seksuele betrekkingen na de behandeling te onderhouden. Regelmatig vrijen kan een vaginale vernauwing helpen voorkomen. Zoek tijdens het vrijen een houding waarbij u zich goed voelt.
 - Het is mogelijk dat de dokter u vraagt een vaginale dilatator te gebruiken. Wij verwijzen hiervoor naar een aparte infobrochure. Voor de infobrochure dilatator klik [hier](#).

5. Nazorg

Controle na 6 weken bij de radiotherapeut.

Radiotherapie

Diensthoofd: Dr. Bral

Radiotherapeuten-oncologen: Dr. Roelstraete, Dr. Vancleef,
Dr. Engels

Hoofdverpleegkundige: Vandamme Kathleen

Adjunct-hoofdverpleegkundige: Vermeersch Laura

Contactgegevens van onze dienst vindt u aan de achterkant van de informatiebrochure.

6. Persoonlijke nota's en vragen

6. Contactgegevens

Campus Aalst

Moorselbaan 164 - 9300 Aalst

Secretariaat

Tel: 053/72.44.79 – Fax: 053/72.44.19

Radiotherapie-onco.aalst@olvz-aalst.be

Sociaal verpleegkundige/maatschappelijk werkster: 053/72.40.15

Bestralingstoestellen

- Versato (wachtzaal 8, blok F-1): 053/72.44.07
- Versa (wachtzaal 9, blok F-1): 053/72.42.46
- Novalis (wachtzaal 6, blok F-1): 053/72.87.13
- Unique (wachtzaal 7, blok F-1): 053/72.44.78

CT-simulator

- Wachtzaal 5, F-1 blok: 053/72.43.30

Disclaimer

De informatie in deze brochure is van algemene aard en is bedoeld om u een globaal beeld te geven van de zorg en voorlichting die u kunt verwachten. In iedere situatie, en dus ook de uwe, kunnen andere adviezen of procedures van toepassing zijn. Deze brochure vervangt dus niet de informatie die u van uw behandelend arts reeds kreeg en die rekening houdt met uw specifieke toestand. Zijn er na het lezen van deze brochure nog vragen schrijf deze eventueel op en bespreek ze in ieder geval met uw behandelend arts.

Versie 5/03/2024

Goedgekeurd door dr. Samuel Bral